

ÀNIMES BLANQUES

Dé la terra.

Les garberes hi eran afilerades de tart en tart, com muralles defensives, dessorre la immensa esplanada d'aquells camps intermenables.

El sol hi queya pesant y ensopidor, caldejant la terra res-seca y recremant els rostolls.

....Una llevor d'escardot, ab ses ales plomissoles, volava a grans caygudes y sobtades ascencions, rabejantse en les lluhissors dels raigs de sol que omplian aquell espay calitjós.

Allà al lluny, al devallar del camp, una carreta a mitx omplir se veyia arran d'una garbera. Desde baix, un borde-gàs alsava les garbes ab la forca, y una figureta com una mossa les prenía a dalt, apariantles a cops de peu pera es-tampirles entre les altes baranes.—Y và la derrerera!—crida desde baix en Pepó, allargantla.

La Joanoya estirà'ls brassos arremangats de mànigues; s'estirà tant com pogué desde'l cim y la prengué en brassos, rihent alegroya....

Era'l seu mal el riure, y era tot l'indret d'axò el mal del bordegàs, que no se'l podia tenir de seriós.

—Ets massa reposat ¡tronxo!—li deya ella sempre que'n Pepó la sermonejava. Y en Pepó callava y sofria, pobrissó;

sofría perque la estimava en serio y no l'hauría volguda tan esbogerrada.

Ella's quedà a dalt entre les garbes, estiragassada de cara al sol, regalimant de subor, roja de galtes y mostrant la pitrera oberta y desfardada.

En Pepó tussà'ls bous, que capcayguts aguantavan pacientment la calda.

—Oo....up, và!—Y'ls bous arrencaren sotraquejant, fent cruxir a son pas els rostolls sèchs y punxants, fins a trobar el camí.

La Joanoya's tirà'l mocador fins arran de nas y enjegà una cansó, fresca com les seves rialles, que vibrà clara y destacada en el magestuós silenci de la plana.

En Pepó brandà'l cap a dreta y esquerra y digué entre dents:

—No'n sortirèm d'aquesta mossa, nó!

—Que deyas?—cridà ella desde dalt.

—No rès, vés fent.

—¿Que tampoch me dexas cantar?—

La Joanoya s'havía assegut, y avansant son cos robust pel devant de la carreta, parlava ab en Pepó tota abocada.

—No't dich tant!....—va fer aquest, malhumorat. Y deuant els bous encarrilats en el camí, posà un peu en la llansa, y d'un bot fou dalt ajudat de les mans d'ella. S'assegué al seu costat, y bona estona quedaren mirantse; ella ab la rialla apuntada als llavis, y ell tot sorrut y tristoy.

—No fassis aquesta cara, Pepó, que m'espantas. Semblas una mala cosa.

—Poch te dech espantar quan no fas cap cas de mí ni de lo que't predico.

--Ganes de dir embusteríes, ¡tronxo! ¿Que vols que t'ho torni a dir que no n'hi hà d'altre per mí que'l meu Pepó?

—Lo que jo *volria*, Joanoya, es que no fassis d'aquesta manera....

La Joanoya acotà'l cap. Ja's sentía'l sermó al demunt, y en tenía pena; no pas perque se'n enfadés mica, però sí perque ja s'ho sabía de cor tot lo qu'en Pepó li diría; y lo que més mal li feya, era que, donantli la rahó, perque la tenía, no podía, per més voluntat que hi posés, ferho com era del gust d'ell. Que s'hi havia de fer! ella era axís, tenía la sanch que tenía, y axò ningú ho esmena, com ningú esmenaría'ls emmurriaments del bordegàs. Certament que no hi havia re-

meu. La Joanoya havia quedat sense pares, de criatura; els amos del Mas la prengueren y's crià ab els mossos y minyones que's passavan la vida entre gresca y gatzara. Mentres qu'en Pepó havia passat totes les penes del món pera mantenir a la seva velleta, y aquestes l'havían tornat tan reposat y seriós. Era bò com el pà, y ab un cor com d'anyell, emperò may se'l veya riure ni pendre part tampoch en les coses dels altres mossos y mosses del Mas.

En Pepó n'era dels més nous del Mas. Quan, malgrat tots els seus afanys perdé la mare, s'accentuà més la seva melangia, y esdevingué en son cor una tristor incurable... ¡Deu del Cell! Quíns dies més terribles passà'l pobre Pepó al trobarse ab la llar buyda, de retorn del jornal, y quína desesperansa li havia entrat al pobrich, que s'enflaquia, s'enflaquia a morir!

Per camí del senyor Rector trobà en el Mas la llar que cercava, y de poch en poch s'asserenà aquell esperit tan sotragat per les coses de la vida.

Era cap a les acaballes del hivern que hi trobà soplug en el Mas. Válgali'l ser cumplidor, que axis se feu estimar totseguit de tothom, y era cosa de veure com uns altres s'afanyavan en distreurel de les cabories que'l portavan tan ensopit; mes si la calma retornava poch a poch, la seva naturalesa no la hi mudava ningú.

S'adobà bona cosa sí, puix tot just comensà a esclariarse el cel de boyres d'hivern y a remoures per la terra l'alenada del bon temps, en Pepó's sentí forsa més aliviat, no's feya ni de molt tan l'esquerp com abans.

A n'ell mateix li semblà que fins llavors no havia vist encara aquells rostres franchs y apacibles dels seus companys; y si be axò sols li semblava, estava en cambi ben cert de que aquella mossa que hi havia allí en el recó de la cuyna, tota arraulida y abrigada, no la havían vista may sos ulls. ¡Pobre Joanoya! Sortia llavors d'una malaltia de les que matan y era aquell el primer dia que baxava a la cuyna d'ensà de dos mesos llarchs. El seu rostre era encara pàlit y de color trencada, ses mans esgroguehides y raquíques y la seva mirada lluhía encara ab lluhissors de febre.

En Pepó se la mirà bella estona:

— Potser que sigui la qu'estava malalta? — preguntà en Pepó al seu company de més á la vora.

— Ella mateixa, la pobrica; — digué l'altre compassivament.

En Pepó tornà a abocarhi la mirada.

—¡Fúmara! ¿Què deurà trobar en Pepó a la Joanoya que poch se decideix pas a trèureli'ls ulls del demunt?—

Pas ho sabia ell el per què de tan goytàrsela, emprò sí que sabia que donava bò de mirarla y que no's trobava la hora de trèuren els ulls. Aquella carona de santeta, aquells cabells rinxolats que sobrexían rebechs per dessota del mocador de plechs que'ls empresonava, y aquells ulls, ¡sobretot aquells ulls! de tan dols mirar y de tan místich cayent, com se'n enduyan el cor del benaventurat Pepó!

Era la noya feta aposta pera ell: tota temerosa, tota desmenjada, tota dolsa y quietona, ben diferenta de totes les altres mosses de pagès. No'n parlà a ningú en Pepò d'aquestes coses qu' ell se'n pensava de la Joanoya, que d'haverne parlat prou li haurían dit plà be que la Joanoya poch era axis sinó tot al revés: Abans de la malaltía ni era temerosa, ni desmenjada, ni gens quietona, sinó qu'era'l beliuquet del Mas, y una roda-soques y una busca rahons, de bona lley per xò, qu'ella sola omplía tot el Mas de gatzara y d'alegría.. Be prou s'hi conexía en el casal qu'ella estava malalta, tan trist y ensopit de dos mesos ensà... Mes en Pepó rès ne sabia y li agradà com la conegué, y del mateix modo que la conegué va creures qu'era y havia estat sempre.

Y desde llavors que li semblà a n'en Pepó que tornava a la vida, que 'n comensava una de nova. Li fugí com per encant aquell defalliment de dintre, aquell emmurriament constant, pera revifarse tot d'una ab la empenta avassalladora de un amor gran y profon qu'esclatava en el seu cor vivificantli, com si esdevingués una resurrecció d'ell dintre d'ell mateix.

Llavors era de veure'l cambi qu'esdevenia en el modo d'esser d'en Pepó. Tenir en que pensar, sentirse dintre seu aquells esperonaments, aquelles frisances consoladores y aquell esbargiment d'esperances que li feyen veure 'l cel més clar y la terra més ample y atractívola; fruhir aquell goig íntim, emperò gran, de pensar que vivia dessota'l matex sastre d'ella; que alenava'l mateix ayre, era per ell goig dels goigs y felicitat ni pressentida.

Y tot axò ell ho sentía sense explicarsho, sense desgranarho; ho sentía tot confós y barrejat com una inundació de sentiments desconeguts qu'esdevingués dintre seu de sobte.

Ab les matexes ansies que'ls demés companys esperavan

la festa, esperava ell les hores que's trobava ab la Joanoya... ¡Pobrissona! ¡Quína pena més dolça que sentia en Pepó al veurela devallar fadigosament les escales, agafada al passamà ab ses manetes descarnades!

Assegut desde l'era que formava barri enfront del casal, la veyà tot just apuntava son peuet el primer grabó, y ja al endevinar el seu trepitx, sentia córrer per dintre seu una esgarrifansa inexplicable de goig y de tendresa que crexia, crexia a mida qu'ella s'atansava cap a l'era pera pèndrehi el sol benfactor que devía tornarli las forces que la remalehida malaltia li havia arrebbassat...

Y axís havían passat molts dies, aprop un del altre, sentint créixer abdós un mateix sentiment dintre seu que no gosavan a comunicarsel per lo mateix que conexían de quina faysó era, fins que un día en Pepó fent un va-y-tot comensà:

—Sembla com si avuy haguessis baxat les escales més seguides... com si les cames se t'enfortissen més y fins com si fessis ja més cara de bona.—

La Joanoya somrigué dolsament, y animada un bon xich tant per les paraules d'ell, com perque en veritat se sentia forsa més valenta, li respongué:

—També m'ho sembla a mí;—y reprenent tot seguit lo seu posat de convalescenta, se plegà de brassos dessota de aquell sol esplendent que ruxava l'era de claror y escalforeta.

Feya estona que no's deyan rès quan la Joanoya, com si fos resum de sos pensaments de tota la estona de callar, tornà:

--Y't va be, Pepó, al Mas?—

El cor d'en Pepó's sentí tot esponjat: ella era la que l'havía anomenat pel seu mateix nom... ¡Y que dols el trobà aquell "Pepó" pronunciat ab la veu fina y esprimatxada, encara, d'ella.

—Molt rebé que'm va, Joanoya. Y molt millor m'aniria si tothom hi estigués bò de salut;—feu recalcantho y mirànt-sela tendrament.

—Que potser ho dius per mí?

—Pas n'hi hà d'altre de malalt...

—Poch te deu fer de la meva malaltia.—

En Pepó se la quedà mirant.

¿Que poch me deu fer?—barbotejà sense saber com donar forma a totes les idees que se li apinyavan al cervell,—

¿Que poch me deu fer? ¡Fúmara y refúmara!—Y no sortí de aquí. Per dintre ja s'ho explicava be prou ell, lo què li feya vèurela malalta; be prou sabia la pena que'n sentía y el desitx de véurela bona que l'omplía a tot ell... ¡Com nó, si en posantse bona no s'hi pensaría pas gens y li engaltaría *la cosa*, aquella cosa que instintivament ell sabia qu'era de lley dirli en aquestos cassos; que li semblava havia d'esser remey per les ansies que sentía y curull de felicitat pel seu cor jovenàs que li bullía entre neguits y ilusions, totes d'una mena desconegudas per ell, emperò presentides dintre del tot de la seva ànima...

— ¿Que poch me deu fer, Joanoya? Pas ho diguis més axò... Pas ho diguis més... Joanoya!

— No t'enfadis, per axò...

— Si no m'enfado; emperò no es pas lo que dius de que no em fa rès. Molt me fa, perque es cosa que no es de lley, ni de bon home'l no sentirne greu de la malaltía d'un altre... axò es lo cert; y encara es més cert que't digui que jo espero la teva salut com tu mateixa, y que ja *voldria* qu'estiguessas bona, perque... jo'm sé'l perquè...

— No's pot dir ara?—feu ella sentintse pessigollar la tafa-nería.

— No es cosa de dir a malalts... vethaqui!—

La Joanoya no era pas cluca y veyá *la cosa* arran dels llavis d'ell quan encara ell se creya venirho ben endintre

— ¿Qu'es una mala cosa, donchs?—feu ella.

— ...Pas ho sé si es bona ò mala. Axò es cosa de tu. Com tu la fassis serà una cosa ò l'altra.

— M'ho fas guar massa també...

— Cúyta a posarte bona, donchs. Fins llavors poch te diré rès. Es cosa de dir ben serè y de pensarshi abans; no pas jo que be prou la hi pensada y ja'm sé que per mi no ha de quedar... emperò en lo que fa de tu, pot ser que no ho vegis axis y llavors... llavors...—En Pepó's sentí tan amargat de pensar qu'ella pogués no vèureho axis, que se li feu un nus a la gorja y no pogué acabar.

— Me diguesses el què, ja ho veurías ara si li veig ò nó com tu dius;—feu ella ingenuament.

— Mira... si hagués d'esser que nó... poch t'ho diría may, may del may més...

— Y si fos que si...?

— Que còm?—En Pepó sentías tot nou y trabat: les coses

qu'ell se tenia pensades pera dir, no li sortian y axò qu'ara era l'hora, ara, ara mateix sens esperar a que's posés bona del tot. Be prou que ho veyà ell qu'ara era l'hora...

—Si fos que sí... si fos que sí ja t'ho diria ara mateix.

—Donchs que sí, que sí,—feu ella rihent deliciosament.

En Pepó 's sentia cremar de galtes.

—Donchs, vuy dirte qu'es cosa de tu, y de jo... Y que jo, sabs, es un dir, te voldria, axis, com qui diu, que ja estessis bona pera dirtho com m'ho hi pensat, qu'es com dirte que de ensà de tu, com si jo rès hagués vist may en el món que tant me fes pensar.—

La Joanoya ab la mirada plena de llum se'l goytava. Veigentlo dubtar temerós, ab els llavis barbotejant y'ls ulls en terra ¡ab quina empenta l'hauria ajudat a sortirsen! Aquelles paraules trencades que sortian del mateix cor d'ell, sentia càureles ella dintre del seu com un pausat degotall de mel dessobre uns llavis...

—Vuy dirte qu'ara es cosa teva; tu me diràs si jo he fet mal fet y si tu hi bens be y si veninhi be..

—Que sí, que sí; —tornà la Joanoya rihent de tot cor.

—¿Es de veritat? —encara feu ell dubtant.

La Joanoya no feu més que mirarsel y llavors sí, qu'ell sentintse com confortat per aquella mirada plena de respostes, se destrabà y atantsantshi li contà tot, tot lo que havia pensat ab ella, com la vegé y's sentí tot nou y cambiat, com havia sofert de pensar qu'ella pogués no estimarlo... axò, estimarlo... ¡Ab quín sotrach a n'el cor anà acompanyat el mot d'“estimar,, el primer cop de dirlo!

.

* * *

La Joanoya s'anava adobant y l'alegría retornava al Mas. Mes a mida que la Joanoya prenía forses y's posava bona, esdevenia en ella un cambi que no era cambi perque sempre havia estat axis, emperò que per en Pepó era ben nou y impensat. Com si la malaltia hagués estat l'hivern, arribava la salut com una primavera boja, robusta y esplèndenta, plena de rialles y d'enjogasaments qu'en Pepó no sabia entendre com podia esclatar en la matexa terra qu'ell havia vist abans tan dolsament tristoya y reposada. Tant poch ho sabia en-

tendre que's sentí ferit en dintre de tot del seu cor quan se ataleyà del cambi d'ella.

La cosa fou a baix a les hortes.

Cap a la dreta del casal, devallant la rampa que conduhía a baix, hi havia'l bassot replè que gemava les ufanoses fexes del hort.

Aquest s'extenia dessota mateix lluhint els conreus plens de salut y frescos qu' enamoravan.

Queya la tarde quan en Pepó tornava de vila ab la mula negra, després d'haver complert totes les comandes del amo; y al passar pel camí alt que porta al Mas, desde quin *s'afigura* tota la extensió de les fexes, se li escaygué pensar-se que potser era la Joanoya aquell puntet bellugadís que's removía per entre les gegantes mongeteres.

A mida que anava atansantsehi, parava més compte, y com més n'hi parava, més s'hi entossudia en que ella era. No fora cosa del altre món que fos ella: forses cops hi havian anat abdós a engegar l'aygua y a obrir els reguerots... Mes lo que tenia que veure eran la mena de corredisses qu'ella feya y aquella figureta d'home que la empaytava, tan aviat com ne fugía escomès per ella.

—¡Volsthi jugar que sí que ho es la Joanoya!—anava dienthe ell. Y quan més aprop y a tret de bona vista hi fou, el cor li sotragà. “Sí, sí, era ella, ab en Sento, el mosso hortolà, que jugavan a la esbogerrada.” Ella li tirava rochs y fugía tot seguit y ell los hi tornava fentlos petar arran mateix dels peus d'ella... Y tots dos reyan com a bogets.

Allí, dalt de la rampa, muntat dalt de la fornida mula's quedà en Pepó afligit y esverat de veure'l que veyia, de veure a la seva Joanoya ab aquelles maneres que tan poch feyan pel tarannà d'ell.

Y ells, sens adonarse del pobre Pepó, seguían cada cop més animats les corredisses y les empaytades, fins qu'en Sento, potser recordantse de que la feyna no's feya tota sola, s'arribà al bassot y'n tregué la estaca engegant l'aygua. Ella li corregué al derrera y xipollejant, sense cap compte en mullarse, posà les seves mans fent casoleta en el mateix raig de l'aygua; y en tenintles plenes les abocà sobtadament dessobre en Sento tot esclatant ab una riallada que, ab tot y arribar esmortuhida a les orelles den Pepó li semblà que lo axordava per dintre. En Sento no's quedà pas curt; s'abocà al bassot y espolsant l'aygua ab ses manasses grolleres, om-

plía de sortidors el vestit de la Joanoya. Llavors fou quan en Sento s'ataleyà den Pepó que 'ls goytava. Tregué indecís les mans de l'aygua tot sorprès y confós, sens ni probar de posarse a soplug de la guerra d'aygua que li feya ella aprofitantse de la treva que li dexava.

—¡Gòytal!— cridà en Sento signant a n'en Pepó.

La Joanoya quedà confosa de moment, mes revevintse tot seguit, corregué tota alegroya com si rès hagués fet, cap en Pepó.

—Ja ets arribat?—li cridà tot ananthi.

En Pepó se la goytà, tot seriós, sense respondre.

—Què tens, Pepó?—li digué atalayantse del seu posat.—
¿Que no't trobas be?—

En Pepó passejà la seva mirada condolguda pel vestit d'ella.

Ella també's mirà, y avergonyintse de veures tota regalimant aygua, baxà'ls ulls, y sens dir altra cosa, se'n anà dret al Mas a cambiarse.

En Sento s'havía escorregut cap a les fexes, y anava obrint els reguerots inundats, parant compte en quedar d'esquena al lloch ahont en Pepó era.

Quan en Pepó arribà al Mas, l'amo s'esglayà de veurel, de tan traspostat com anava.

—Què t'ha passat, Pepó?—li digué al veurel.

—No pas rès....

—Te dich que una cosa ò altra t'haurà succehit.

—No, no res....

Y tant l'amo bregà per saberho, tant s'entossudí en que li havia passat cosa dolenta, qu'en Pepó, pera que no's cregués qu'era cosa major, li contà tot:—Poch me pensava que la Joanoya fos axis!—acabà tot contristat.

L'amo no'n feu cap cabal de lo que tan agoxat lo tenia a n'ell.—“Que la Joanoya sempre havia estat axis y que mellor que fos com era., Eran coses ben bones de dir, emperò l'amo s'hi trobés com ell s'hi trobava.... ¡fúmara! Estímatela santeta y com cal, y que't surti un dimoni d'axalabrada. Vésten tu a vila, y mentres te pensis qu'ella t'estarà anyorant tota pansida, y mentres tu t'amanexes a donarli la gran alegríia de tornada, tròbatela ximplejant ab el més beneyt dels mosos com si tu ni al món fossis.... ¡fúmara! Vès si no es cosa de posarshi com m'hi poso!....—

Desd'aquell dia en Pepó no's sentí ni de molt tan ditxós

com abans. La Joanoya no era per ell la mateixa; com més anava, més esbogerrada's posava y menys se la podia tenir quieta.... Si fins a n'ell li buscava bronquina pera ferlo bogejar!

Y es ben cert que la pobrissona no ho feya pas ab gota de malicia. Ben al indret d'axò, ella se sabia la pena que li feya de no poder esser com en Pepó li deya: que calia que's reposés y fos la mateixa de quan la conegué; mes ella ab tot y probar d'esmenarse, no podia ferho com era del gust d'ell, ni cambiarse com, per no veurel sofrir, hauria estat sa voluntat. Com més ditxosa's sentia de tenirlo de promès, més sentia córrer aquells dimoniets per dintre seu que la feyan brincar y bogejar.

Axís estavan quan vingué l'estiu y comensaren les feynes del segar.

¡Lo que sofrí en Pepó ab la vinguda dels segadors, no té fi ni compte!

Gent alegre y jove, portavan rondallayre y cobler, y feyan cada gatzara que la Joanoya hi perdía'l seny.

Derrera d'una nit d'aquestes, en Pepó experimentà un sentiment nou y més dolorós que cap d'altre dels que havia tingut.

La Joanoya havia fet de les seves, y en Pepó, per mor dels forasters de la colla, s'aguantava sofrint, sense badar boca. Emperò temerós de dexar fer al neguit que'l rosegava, s'escorregué y se'n anà a dormir. Mes no dormí pas. Les idees dansant en son cervell li'n privaren fins a ser a ben entrada la nit.

Desgranant aquelles idees, se sentí possehit de tota la rahó contra de les que l'amò li donava pera ferli entendre que la Joanoya no tenia d'esmenarse per rès, sinó qu'era ell que tenia'l geni com ningú.

—¡Vès qui ho aguantaria! fúmara! Qu'ella sia bogeta y axalabrada, es clar que rès tindria que veure, emperò que fassi y desfassi bromejant sense solta ab un y ab altre, com si jo no fos rès y com si'ls altres tot ho fossin... axò ja es cosa de pensarshi. Y per aquí s'adonà de que'l que la Joanoya fos axalabrada no era la cosa que li feya'l mal, sinó que lo que'l tenia neguitós y fins enutjat, era'l qu'ella fes la xirinola ab altres homenots y que'ls homenots, sobre tot els forasters, li seguissin la gresca. Llavors entengué que lo qu'ell sentia era més que rès, una gelosía inexplicable en ell que fins llavors

sempre havia estat ben segur de qu'ella l'estimava més que a tot. Sospesà aquest resultat y per aquí li entrà'l dubte de si en veritat ell era estimat ab la matexa forsa qu'estimava; y per aquí, sense resoldre rès, embotintse'l cervell de dubtes y cabories, se feu un garbuix que sols acabà al venirli lo ensofiment que a mena de sòn li entrà quan el día comensava a ficarse per les desballestades finestres...

Al llevàrse, en contes d'aclarirseli les idees, les tenia encara més nuades y confoses.

Al devallar la escala, 's topà ab la Joanoya y sentí remoureseli la sanch. Els ulls se li enrogiren y barbotejant les paraules més que dihentles, respongué axís al bon día que ella li donà:

—Joanoya... m'he passat tota la nit pensant coses de molt pes... y encara que sia fermantme la llengua perque no les digui, les diré mal que pesi a tots els diables!—

La Joanoyà, esgroguehida y tremolosa, 'l dexà dir.

—Vuy dirte que jo pas hi estimat may a la Joanoya boja; jo he estimat no més que a l'altra. Axís vuy dirte que l'altra pas ets tu... y en no essent tu, ja pots seguir fent de les teves ab aquells mal-carats de la colla... — Y ab aquestes paraules ho donava tot per dit y ja anava a marxar, quan la Joanoya, abrassàntseli a les cames, se dexà anar en un mar de llàgrimes qu'entendrían a les pedres. El cor d'en Pepó, que no era pas de pedra, se donà tot seguit. La sermonejà de nou. Ella li prometé esmena y tot quedà tranquil... fins a tornarhi.

Y no trigà gayre en tornarhi. El primer día de batre, en Pepó se la trobà fentse ab en Sento a quí donaria més toms per l'era següent el trot de les eugues.—En Pepó 's desesperava. Darrera d'un sermó d'ell, feya bondat tot un día, emperò si la ocasió hi era, com per encant oblidava totes les prèdiques y no hi havia qui pogués tenirla.

L'ensendemá d'aquest día fou el que abdós sortiren ab la carreta cap els camps, pera fer camins de garbes d'allí a la era per la batuda del día. Y axís los havem trobat al comens, ab la carreta curullada y ab la Joanoya disposada a escoltar un altre sermó, que fou llarch perque'ls camps se trobavan bon tros lluny del casal y'ls bous no duyan pressa.

Com sempre, li prometé esmenarse y ho prometé de tot cor tan per lo qu'ella ho desitjava com perque semblava que aquell sermó seria'l darrer. Ben clar ho havia dit en Pepó:

“Poch te diré ja rès més. Si no fas pera esmenarte, no pensis més ab mí ni ab que’t perdoni.”

Arribaren a l’era. En Pepó saltà pera fer lloch per les garbes. La Joanoya també anava a baxar, emperò al punt de posar el peu cap a la barana, se li acudí que pel dret hi fora més aviat, y axís ho feu: s’adressà demunt de les garbes y prengué ayre pera llensarse en el tou de boll arreconat.

En Sento li endevinà la intenció y ab tota la bona voluntat per por de que’s malmetés al caure, corregué a tomarla entre sos brassos fornits... Y en ells caygué la Joanoya entre les riallades de tothom.

— ¡Tronxo! ¿Per què havías de tomarme? ¿Te creus que no soch bona jo sola?... — li cridà tota enrogida de coratge, al mateix temps que per venjansa li allargava un cop-de-puny a l’esquena.

En Sento s’hi tornà, y altre cop comensà la baralla, pegant y fugint, empaytantse seguits dels altres mossos que aprofitavan la xarinola, mentres en Pepó en un cap de l’era s’ho goytava ab el cor esbocinat y ’ls ulls espurnejants a punt de vessar.

* * *

Passavan els dies y la cosa no s’adobava. No hi valían els bons oficis dels companys del Mas, ni tampoch els del amo que s’hi posà pera acabar ab aquell ensopiment qu’esdevingué en el casal d’ensà de la renyina dels dos promesos.

Llavors sí que la Joanoya no era la mateixa. Sempre per recons, lluny de tothom, ab els ulls vidriats de plorar y ’l caparró abans tan esparvillat, ara tot caygut que trèncava ’l cor.

L’amo emprengué a n’en Pepó.

—¿Y donchs, quan seràn las paus?

—Pas ho sé.

—Poch la devías estimar, Pepó, que per tan migrada cosa l’has dexada.—

En Pepó s’afinava quan axò sentía.

—Nó, mon amo. No es pas axò que diheu. Jo’m sé les que passo de fer lo que faig y les engunies que tinch si algun cop me trobo ab ella a soles...

—Donses au, enllestèix; y si riu y bogeja, que rigui y que bogegi, que més val axò que no vèurela malhumorada y ab cara de prunes agres.

—Axò dich jo, mon amo. Però no pot esser, no pot esser de cap de les maneres. Tornarà a les matexes, y vos se hi trobessu ab que vos fes la gara-gara a tots com una xim-pleta...

Ella *fossa* com ara es, no tan pansida emperò, y no'm faria pas pregar, mon amo, que forses més ganes ne tinch jo que pas vos... axò vos dich! Però'm fa por, me fa por de que tornem a serhi...—

Y d'aquí no se'l treya. La por, aquesta por de tornar a veùressela fent cabriols y bogejant, lo tenia ferm en seguir com seguia.

Era ben cert que tothom ne sentia malestar en el Mas y que tots haurian volgut que s'arrangés la cosa, emperò en Pepó no s'hi llessava. En lo que fa per ella, la pobrica, no volia altra cosa, ni may havia sofert més que llavors al veure sofrir al seu Pepó; y més que per rès, de pensar qu'ella se'n tenia la culpa de qu'ell se hi posés tan llastimós de veure... ¡Ab quina empenta hauria corregut cap a n'ell a demanarli perdó y promètreli esmena, per mica que hagués vist en els ulls d'en Pepó espay pera córrerhi! Mes en Pepó passava, passava per son costat com si ningú passés, ab els ulls encotorits sense volguerhi entendre rès d'axò.

Tant ne sofria la pobre Joanoya, que's passà tota una nit en blanch pensant la manera d'acabar aquell martiri.

D'esmenarse, ella ja ho provaria, emperò ni'n tenia totes les confianses, ni trobava manera de dirho a n'en Pepó de tants cops que li havia ja dit sense esser bona cumplidora y ab tantes promeses com li havia fet d'esmenarse. ¡Volguerla ell aytal com era, ben probat s'ho tenia de que nó; y viure com vivian, vegentse sense parlar-se, passantse a tocar y fer com si tal cosa, ni era viure ni respirar... ¡Oh, com hi sofria la Joanoya fentse aquestes rahons! ¡Com se sentia brollar les llàgrimes al compendre lo costarut de la situació!

Axís pensant sense clucar ull d'en tota la nit, li entrà aquella febre d'abnegació ab que les ànimes blanques solucionan els més enverinats conflictes. — Sí, sí; ella era la culpable, donchs ella hi posaria'l remey.

Esperà a romiarsho de dia y se'l passà tot refermantse ab les seves idees d'arreglo, y ja tenia tota la cosa amanida pera posarla en obra aprofitant el dia del Aplech del Remey, quan l'amo li parlà de que calia que s'adobés la cosa. Li aconsellà que fos bona minyona y que's reposés de geni.

Ella feu que sí, que sí, que ja s'ho tenia tot arranjat y que tot acabaria en pau y quietut...

Y vingué la festa, L'Aplech del Remey tan esperat per mosses y joves.

Poch debia esperarho en Pepó, quan se'n anà de dret a l'amo en essent la vigilia, demanantli que'l fes franch d'anar al Remey.

—No podria venirhi mon amo; no podria venirhi perque... jo me'l sé'l perque...

—No sías vedell! No més te falta ara que't dexis guanyar de la marròmia,—li respongué l'amo.

—Es que m'hi posaré malalt allà al Remey!

—Pas sé'l perque... Bons ayres hi fan.

—Es qu'ella farà xarinola, y ballarà y jo no ho puch veure axò!

—Deu t'ajudi Pepò. Emperò axò no es contra lley, ni que balli, ni que bromegi, perque'l dia per ço es, y si axis ho farà serà per molt ben fet. ¡També ets d'una faysó ben estranya tu!—

En Pepó acotà'l cap, emperò's quedà. A punt de clarejar el Mas quedà tot buyt y silenciós. Tots eran al Remey, menys la vella de les feynes y la Joanoya que demanà que passessin avant, qu'ella ja venia. L'amo la dexà fer, perque se la pensà. Per axò estava tan content y garlayre l'amo.

En Pepó'ls ajudà a apariar els coves, y tot just los vegé marxar se trobà tot neguitós en el Mas, de pensar qu'estavan tan sols ab la Joanoya que feynejava per dalt.

Axis, donchs, sortí, y se'n anà cap a l'alzina vella, la més grossa de tot lo pla, que s'esqueya a tret de fona del Mas, y allí quedà bona estona sense pensar en rès, com un entontit, mirant fixament allà al lluny, ahont els camps se perden confonentse ab la ralla del blau cel.

Tan bona estona hi passà, que al desensopirse's trobà ab que'l sol ja era ben alt y la terra tota desperta.

—Quin'hora serà ja!—feu al donarsen compte.

Y tot de sobte's senti'l cor inundat d'una amargor inexplicable:—Potser la Joanoya ja era al Aplech. Potser qu'estigués ja ballant y bagejant, distreta de penes com ella solia quan li entravan els arruxaments, mentres qu'ell romanía allí trist y ensopit, pensant no més que ab ella, ab la seva Joanoya, que malgrat tot, era la seva deria constant.

Fentse aquestes reflexions y omplintse'l cap de suposan-

ses y de dubtes, espargia la seva mirada per aquell pla interminable, tot ple de sol y de quietut. Desde l'alzina vella 's distingia ben be'l Mas y totes les terres que menava, exteses y ajassades com fent festa també, cayent cap al torrent per una banda y enfilantse cap a les comes baixes per l'altra, en quin mateix lloc s'hi esqueya'l repartiment de propietat. Estiragassat com estava dessota l'arbre, botà de sobte al veure sortir a la Joanoya del Mas.

—Sí qu'es ella! —'s cridà per dintre.

Y la vegé com sortia, com passava l'era y com obria'l forrellat de la banda de baix.

Com si estigués balb de cor, l'anà seguint ab la mirada sense atinar en moures de la positura en que'l dexà'l primer esglay.

La vegé tornar a tancar el forrellat de part de fóra, apariarse'l farsellàs que portava sota axella y emprendre'l camí com qui va a vila.

—Ahont anirà?...—Y com si de sobte li entrés una mala idea, se commogué tot ell, la cara se li estiragassá esgroguehida y'l pit li botà desafortadament.

—Fúmara! Y si se'n anés per no tornar?—

Y gambejant com un esperitat, arrencà matolls avall fins al Mas, ab l'ànima sospesa y'l cor a bocins.

Entrà de dret cap a la cuyna ahont la vella hi estava feynejant.

—Ahont va la Joanoya?, —preguntà espahordint a la vella ab el seu posat.

—La Joanoya? Pas ho sé. Jo la feya al Remey.

—No l'heu vista sortir ara?

—Que nó; —torna la vella vegent visions.

En Pepó no volgué saber rès més. Arrencà a córrer camí avall, pantejantli'l pit y ab una angoxa mortal en l'ànima.

La Joanoya havia fet ja forsa camí y no's veyà en tota la llargada de la carretera; havia ja tombat el torrent, y'l bosch de les alzines feya nosa als ulls d'en Pepó pera vèurela. Llavors s'afanyà encara més fins a ser al mateix tombant, desd'ahont vegé'l puntet allà al lluny, y encara perque'l mocador vermell del cap reflectia'l sol y feya de bon veure.

En Pepó's sentí tot aliviat de vèurela, emperò sens pararesment ab el segament de cames, apretà encara més fins tenirla a cent passos.

—Joanoya! —cridà ab totes ses forces.

La Joanoya seguía avant sense girarse com si ni la cri-
dessin.

—Joanoya!—tornà ab mes forsa encara, y també com si
rès, la veu se li perdía en l'amplada d'aquell espay orejat
sense un ressò que li cullís per caritat.

A la fi, botent com un follet, se plantà al bell costat d'ella
en quatre gambades.

Ab la gorja ennuegada pel plor, probà d'anomenarla al
serhi, y sols sortí un rogall de sa boca. Llavors la pren-
gué pel bras y's plantà al seu devant, astorat, pantejant
violentment, afanyat no més en tancarli'l camí que la Joa-
noya ja no probava de fer, d'esglayada que quedà al tro-
varsel.

En Pepó li clavà'ls ulls al demunt, mudant de visatge a
cada instant, cercant en son cervell la cosa per dir, una cosa
que ho digués tot al hora, y no més ne sortí que aquesta pre-
gunta:

—Ahont vas, Joanoya?—Y l'accent ab que la digué era
tota una barreja de dol y d'esglay, de pesar y d'esperansa
de no pèrdrela, donchs no l'havía pas dexada del bras.

Ella acotà'l cap y no badà boca. Tenia'ls ulls fits en terra
com si allí hi hagués cosa que la interessés molt y no's deci-
dís a treuren els ulls.

—¿Te dich que ahont vas?—tornà en Pepó.

La Joanoya plorava. El seu pit robust y sà botava ab for-
sa entre sanglots y sospirs.

En veritat la Joanoya feya pena.

—¿No m'ho diràs?—Tornà en Pepò sentintse encomanat
del desconsol d'ella.

La Joanoya provà de alsar el cap. Se'l goytà ab una mi-
rada inexplicable y ab la veu feble y trencada li digué:

—Me'n vaig a vila...—Y's dexà anar altre cop en llàgri-
mes.

—Què! A vila... axís ab el farcell... ¿Que hi vas per
sempre, Joanoya, a vila?

—Sí...—feu entre plors.

—Perquè hi vas, Joanoya? què t'he fet? Perquè'm vols
dexar?—Y les preguntes exían de la boca del angoxat Pe-
pó, empaytantse unes ab altres, a borbolls, com si no li que-
dés prou temps pera dirles.

—Per tu, Pepó! No vull ferte més sofrir, ni vuy morirme
jo de vèurethi. No vuy que per mi t'estiguis de coses... ni

vuy donar males hores al Mas;—anava fent ella ventsut ja'l rogall.

—Digas, digas—li feya ell.

—No'm vols com soch y jo no he pogut ser altra cosa; he prou m'hi he mirat y no he pogut sortirne. Y en no poguent esser com tu vols, que més me calia fer, Pepó?

M'hi he pensat forsa y a la Verge li he demanat que'm dongués pit pera ferho; Ella me n'ha donat y axò vol dir que he fet be. Tu estaràs tranquil de no veurem y jo... jo no tindrè la pena de veuret passar a la meva vora y ni mirar-me... com si jo fos una mala dòna.

—Nó, nó, Joanoya, nó, nó!—gemegava ell sense cap pera dir rès. Hauria volgut morir-se: tant sofría y tantes coses li passavan al hora pel cap y pel cor y fins per la sanch, que li punxava, li punxava com si fossin escorpins que li fessen la lley per lo que havia fet sofrir a la seva Joanoya.

—Nó! no te'n vagis;—li cridà ab tota l'ànima. Y com si l'esfors de cridarho l'hagués entontit, se quedà clavat com un roch, ab la mirada desviada y resseca, ab lluhissors de bogeria y les mans closes y encrespades.

La Joanoya, esglayada d'aquell posat, l'espervillà sotraquejantlo.

—Pepó! —cridà—Pepó!

Y en vegent que no responia, s'hi llessà al demunt com volguentlo tornar a la rahó, abessantlo fortament, fins que sentí remoure'l seu cap en el mateix pit d'ella.

Al tornar a sentir, en Pepó's recordà de sobte de que la Joanoya se'n anava.

La engrapà pel bras y miràntse-la fixament, abocant la ànima pels ulls, li digué:

—Poch debias estimarme, Joanoya, que'm dexessis tan de sobte!—

Ella, ben decidida ja, sense trobar què respondre, se'l goytà ab una mirada tan plena de coses, tan tendre y tan ingènia y veritat, qu'en Pepó'n sentí un sotrach a dintre que'l dexondí del tot.

—¿Te quedaràs, veritat, Joanoya?

—Sí, sí, Pepó;—feu ella ben decidida.

En Pepó sentí un frisament y un afany com may havia sentit, com si tota la sanch li botés per dintre a grans borbolls, ab sotrachs desacompassats, com si s'enderroqués quelcom a dintre seu que s'escampava per tot son cos inondantli de

un benestar inexplicable, com si fins llavors hagués estat la nit y esdevingués una aubada resplendent y serena, plena de llum y d'alegría a esclarir aquelles tenebres.

¡No ho sabia pas en Pepó lo qu'esdevenia en ell en aquells instants!

No ho sabia pas, ni sapigué com va esser que's trobés ab la Joanoya entre'ls brassos, somrihenta y ditxosa omplintlo de moxaynes ab els ulls y ab aquell somris d'àngel...

Arribaren al Mas. Dexaren el farcellàs y brincant com cadellats feren cap al Remey.

Allí arribaren al punt que's feya la primera sardana, y sense com và ni com vé, agafats de les mans trencaren el rotllo y s'hi posaren reflectint felicitat.

De per tot arreu de la redona'n sortiren exclamacions de góig; de goig y de sorpresa al hora, donchs era'l primer cop que'ls del Mas veyan a n'en Pepó pendre part en festes y ballades.